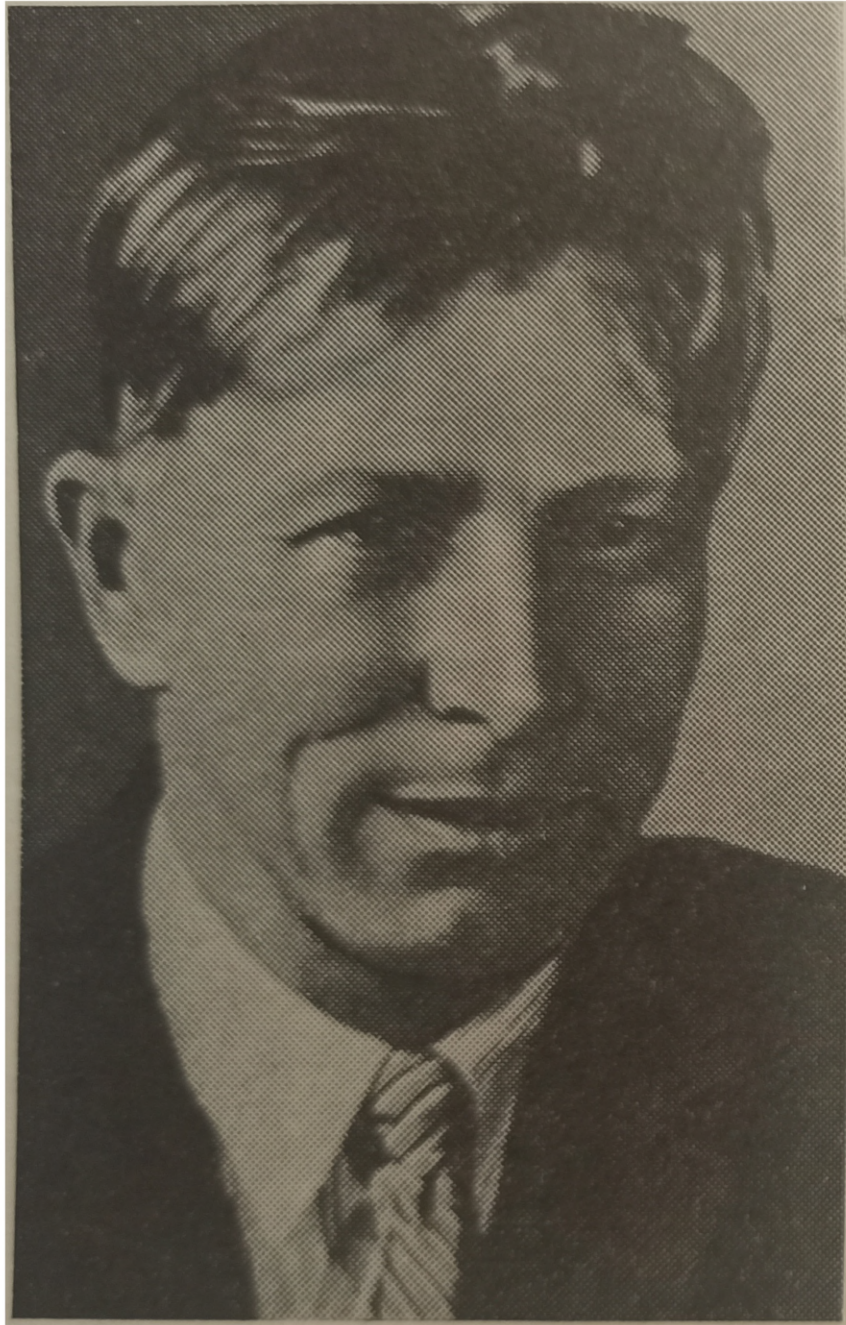

Олександр
Сорока

S. 51

Олександр Сорока

ПОЕЗІЇ

2-13

ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ «МОЛОДЬ»
КИЇВ 1972

У2

С65

7—4—3

397—72М

КНИЖКОВА
ФАБРИКА
«ЖОВТЕНЬ»

„В

ін вийшов на поетичний шлях із селянської хатини. І ніжною музикою забриніли слова:

А сонце все всміхається:
— Дивись, які поля.
Ратай не сподівається,
Що з ним сьогодні й я.

Як дисонанс, як заперечення важкому, безрадісному дитинству, що минуло в Баришівці на Полтавщині. Олександр Сорока був п'ятою дитиною в сім'ї безземельних селян (народився в грудні 1901 року). Подальші біографічні віхи поета типові для цілого ряду українських письменників, покликаних до творчості Великим Жовтнем. Економічний технікум, вчителювання, робота у редакціях і видавництвах Києва, Одеси, Харкова.

І хоч у перших творах юнака ще не зовсім чітко простежувалося ясне розуміння окремих соціальних явищ пожовтневої пори, проте голос його не загубився

в рокотливому загалі нашої літератури 20—30-х років. Бадьорий настрої переважної частини віршів Сороки співзвучний загальному тону всього радянського мистецтва.

Вряди-годи озивалися згадки з невішного пережитого. Бідному селякові дуже хотілося бігати до школи, вивчитися на лікаря, та треба було випасати поміщицьку череду. Життєві університети ліричний герой проходив у горнилі імперіалістичної та громадянської воєн.

Поступово з ужитку молодого письменника відсівалася абстрактна лексика, яка невиразно говорила про тогочасну дійсність.

З'являлися конкретні образи трудівників: комунари, дід Іван, який за роки народної влади навчився грамоти і першим пішов до колгоспу, Парій Ігнат, що розповідає про злочинства та розстріли петлюрівців і денікінців, колишній незаможник Антін, який мріє про нового трактора, цікавиться робітничим рухом в капіталістичних країнах.

У віршах епічні елементи органічно поєднувалися з ліричними, а тиха, інтимна розповідь збагачувалася своєрідними художніми деталями.

Розширилася тематика. Ряд творів Олександр Сорока присвятив трудящим Китаю, Франції, Англії. Почуття патріотизму перепліталися із мотивами інтернаціонального єднання. Натхненно поетизував автор новочасні речі та явища. Про найбуденніше говорив якось по-святковому, піднесено. Любов до землі фізично відчутна, конкретно зрима в кожному рядку.

Безмежна радість сповнювала Олександра Сороку, що в «шеренгах днів» соціалістичного будівництва є краплина і його творчості. Зірке око письменника бачило, як «доба-вагранка чавуном клекотить». Робіт-

ник і колгоспник, вчений і військовий — герої його віршів.

Він — ХПЗ,
І він — студент,
Він — станкобуд в новій столиці,
Він багатьма шляхами йде
Вперед, герой мій многолиций.

Нові поезії нерідко ставали безпосереднім відгуком на ту чи іншу трудову перемогу. Так, на основі листа від земляків про сотні пудів «золотого, як твоє волосся, зерна», одержаного на трудодні, написано вірш «І в важкому зерні я знов пізнаю філософію партії». Поетичний голос мужнів, ставав пружнішим і схвильованішим, наближаючись до того душевного стану, коли «у кожній комі — серця крик». Особливо це помітно в мініатюрах, що передають складний світ почуттів радянської людини.

В середині 30-х років у Європі виникла загроза нової світової війни. Митець вірив, що нікому не вдасться зламати наші крицеві лави. Ось чому все частіше лунали заклики готувати зброю, тримати порох сухим. Це була свідома настроєність на бойовий лад, готовність до майбутніх битв:

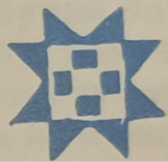
...може бути знову
На полі бою не одна
Смертельна з ворогом розмова.

Поет упевнено виходив на вищу орбіту творчості, відкриваючи несходимі дороги і небосхили. У творчому доробку вже було чотири збірки віршів: «Кимак» (1929), «На рейках» (1931), «Життя в русі» (1936), «Гроно» (1941).

Та голос його обірвався на сороковому році життя.
Олександр Сорока загинув на початку Великої Вітчиз-
няної війни, залишивши комсомольському племені
щирі пісню, що понині бринить «синьою струною».

Володимир Дроб'язко.

ноєзії

МІЖ НАМИ БУВ І БУДЕ ЛЕНІН

Б

езліч літ скотилось у минуле,—
Не зібрати всіх подій у жмені,—
Безліч знаєм, а ще більш забули,
Та над всім якесь обличчя чуле —
Незабутній Володимир Ленін.
Зранку, тільки зникне морок чорний
І над містом одгудуть сирени,
Йдеш на працю, молодий, проворний,
У обійми ніжно стужа горне,
Й над усім велична постать — Ленін.
На заводі, там, де криця й вугіль
Сміхом горна розпира легені,
Рівні всі: усі — пани і слуги,
І ніхто не зна ніколи туги,—
Кожний з них і робітник, і Ленін.
І так завжди, де б не кинув зором:
Чи на захід, чи на схід до Лени,—
Кожний погляд, сміючися, зорить,
Кожна постать, кожний рух говорить,
Що між нами був і буде Ленін.

1927

Ланами йду, їх тисячі,
Я сам один іду.
Лани, як шкури лисячі,
Лани, як у меду.

Жита стоять похилені
І ждуть серпа і жниць,
Щоб раптом знов запилені
Схилити чола ниць.

А сонце все всміхається:
— Дивись, які поля.
Ратай не сподівається,
Що з ним сьогодні й я.

Ланами йду, їх тисячі,
Я сам один іду,
Лани, мов шкури лисячі,
Лани, мов у меду.

1918

Вулиця — річка безводна,
Хвилею люди пливуть,
В далеч — рожеву безодню
Прагнення, мрії несуть.

Я поспішаю за ними,
Я не лишуся один,
Стануть вони кам'яними,
Буду і я кам'яним,—

Сила у масі — не в однім,
В тих, що пліч-о-пліч ідуть.
Вулиця — річка безводна,
Хвилею люди пливуть.

1923

Тінь тікає,
День вмирає,
Сповиває ніч людей.
Люд, стомившись,
Ділом впившись,
Натрудившись,
Пісню в села знов веде.
Пісня лине —
Сутінь синю,
Горобину,
В чорні пасма тче,
Пряде.
Білі хати,
Мов блавати¹ —
Не сказати ще й є де, —
Кличуть спати...
Люд іде.

1923

¹ Волошки.

Запалимо нові незнані вогні,
Добудем їх з каміння, з криці,
Життя оздобимо в пісні,
Про «рай» відкинем небилиці.

Здобудем новий лад краси,
Відкинем прах старого бруду,
Щоб шлях в майбутнє прикрасів
Віками гнобленому люду,

Не для ридань, не для крові,
Крові, пролітої віками,—
Червоним сяйвом Жовтень озорив
Нам комунізму шлях зірками.

За волю й щастя всіх митців
Запалим, викрешем вогні...
Закличем чесних всіх творців
Пісні складать про нові дні.

1924

22 СІЧНЯ 1924 РОКУ

Гей, заводи, фабрики,— хвилину,
Хоч одну хвилину, зупиніться,—
Хай замовкнуть пащеки в машинах —
В нас велика туга сеї днини.
Там, на вулицях, людей загони,
Прапори червоно-чорні мають,
Що пройшли в жалобі безліч гонів,
Що стоять, немов сталльні колони.
Згуртувало всіх безмежне горе —
Горе маси, що прийшла з околиць,
Що шукає в Партії собі опори,
Що скорботним серцем вам говорить:
Гей, заводи, фабрики, спиніться,
Не гудіть тривожно хоч хвилину —
Хай в робочих грудях відновиться
Незабутній образ, хай надія
промениться.

1924

АГАР

(Уривок)

Ліон,
Марсель,
Тулуза,
Нант...

І над Парижем хмари диму,
Й на площі д'О уже не 'дна
Лежить застрелена людина.

Й зігнувся якось Делекюз,
І вже не дзвонять дзвони в Нейльї,
Хоч ще навколо й море блуз
І кров ворожа на панелях.

Хоч ще й бринять слова Ранв'є,
І Галіфе ще у Версалі,
І синій ранок радість п'є,
І червоніють галльські далі,

Хоч ще й луна «Chant du Depart»
І «Марсельєза» не стихає,
Та на чолі йому журба,
І серце з розпачу вмирає,
Бо де ж, ще вчора він дізнавсь,
Що вороги завод зірвали
Й населення в корчах кона
Од мак-магонського кинджала.

Та й у Версалі Тьєр Луї,
Серед банкірів на банкеті,
Врочисто п'є за буржуїв,
За перемогу,
за бешкети.

А герцог Манджентський, мабуть,
На розстанях Рюейля,
Шату
Кара жінок, дітей —
юрбу
Убогих бідаків,
безхатих...

Ліон,
Бордо,
Тулуза,
Нант
І Делеклюз у хмарах диму,
Й на площі д'О уже не 'дна
Лежить застрелена людина...

У СТЕПУ

Сонце,
На сонці пляма —
Слід од горіння
століть.

Вітер пройшов степами,
В травах заплутався,
ліг.

Хто запитає ранок,
Скільки минуло років,
Як з половецьким ханом
Билися тут касоги.
Хто перекаже рокіт
Струн Митусевих, ніжних,
Казку про княжі склоки,
Про бойовиська різні.

Хто вечорами, в хугу,
Пісню складе старому,
Давню згада наругу,
Що далася не 'дному.

Трави ростуть і нині
Так, як і здавна було,—
Плям не лишила синіх
Нам давнина минула.

МАРЕННЯ

Давно,
Давно...
За сонцем день біжить.
І я, хлопчисько —
Первоцвіт батьків,—
В чумарці синій,
З покуття книжки
Рядком під руку їх собі зложив
І мчу до школи підтюпцем один.

У мене мрії золоті якісь —
Не знаю я ні лиха, ані сліз.
Сухотна мати —
Цілунки палкі,
А батько завжди —
Вічний раб землі:
— Учися, синку...
Йди до школи, йди!..

І я сміюсь —
Радію з тих думок:
Що років зо два буду вчиться тут,
А потім з двору Маньку продамо,
І я поїду звідси в інститут,

Якого звали піп часом «медін».
І тільки літ, ну, може, через п'ять,
В новій чумарці,—
Не такій, як це,—
Мені назустріч вийде вся сім'я
І буде пильно зорити в лице,
І скаже люд:
— Приїхав Дуньчин син...

А мати буде вечорами знов
Мені жалітись на своє життя,
Та тільки вже не так, як це давно,
Бо свій же лікар в хаті буду я
І їй не тра до знахарок ходить...

.
Давно,
Давно...
За сонцем день біжить,
І я, хлопчисько —
Первоцвіт батьків,—
В чумарці синій,
З покуття книжки
Рядком під руку їх собі зложив
І мчу до школи підтюпцем один.

ЕТЮД

Вечорова сутінь висне понад морем,
Вечорова сутінь синя, як серпанок.
Я ходжу по камню, зорю на простори,
Що біліють снігом, покриттям з паланок.

Сиві хвилі б'ються, б'ються у тремтінні,
Як у мене б'ється серце в грудях знову,
Як приємно бачить воду, баговиння,
Й слухати у пітьмі цю живу розмову.

Над блакитним плесом, як хмарки,

мартини

Куряву клубочать і канючать тоскно.
Хтось розсипав грона стиглої калини
На безмежнім полі, а мені аж млосно.

Хтось війнув сердито і між скель

згубився,

Вмить води лизнувши язиком холодним,
Десь там на заході місяць заяскрився
І поплив, мов човен срібний, по безодні.

Вечорова сутінь висне понад морем,
Вечорова сутінь синя, як серпанок.
Я ходжу по камню, зорю на простори,
Що біліють снігом, покриттям з паланок.

1925

гудки

Бачу,
бачу,
як проходять роки.

Знаю,
знаю,
як пройшли віки...

Вчора пас я круторогі,
А сьогодні заводські гудки,
Щохвилини,
щохвилини —
зміни.

Поступово одживають дні,
Десь у простір гайворонням линуть
І бажання, і мої пісні.

Вчора я немов ще був маляtko,
Ніби вчора лялькою ще жив;
Повертався із заводу татко,
Мати пряла вовняний кужіль.

А сьогодні — в мене тільки спомин
Од учора — чорна риска вдаль.
Я віддався всім єством губкомам,
Загубивши юність і печаль.

І тепер, як тільки снопом
Сонце на панелях розсипа смішки,

Бачу,
бачу,
як проходять роки,
Знаю,
знаю,
як пройшли віки.
Вчора пас я круторогі,
А тепер співають заводські гудки.

1926

ПЕЙЗАЖ

Сонце...

Простір...

Гори...

Даль...

Вітер білий... Сині хвилі...

Верховіття, мов міткаль,

Розсувоєний над схилом.

На узгір'я — млосний сміх:

Дерен вогкий — перла й перла...

Крадькома —

Старезний міф —

Сайгаки пройшли до жерла.

І тиша...

Тиша німа...

Наді мною спека й спека...

Спраглий промінь п'є лиман.

Й чорна хмарка ген далеко...

Сонце...

Простір...

Гори...

Даль...

Вітер білий... Сині хвилі...

Верховіття, мов міткаль,

Розсувоєний над схилом.

1926

ЗИМА

Білі плями — висне сніг,
Плинуть хмари понад містом,
Щось лягає біля ніг,
Ніби град, немов намисто.

По асфальту хтось іде,
Залишає кроки чорні.
Я б сказав — зимовий день
Й вітер — владар неборний.

Але як же, як сказати,
Хто ж мені повірить нині —
Південь — холоду межа,
Ворог снігу і ялини.

На майдані сніг лежить,
Мов корона, жовте листя.
Ось ще тільки хвильку, мить,
Й задзюрчить потік струмистий.

Білі плями — білий сніг,
Плинуть хмари понад містом.
Хтось одягся в білий міх
І розсипав знов намисто.

1926

ДЕМОНСТРАЦІЯ

Сьогодні в нестримнім розгоні
Наші палають серця,
Наші сьогодні мільйони
Повінню линуць
По вулицях.
О мій розбурканий
Велетнів краю,
Хіба скажеш тепер — рабів?
Чи хто другу країну знає,
Де б наш голос
так вільно дзвенів!
Навкруги, скільки вгляне око,
Вся країна сьогодні горить,
Линьте,
шалійте,
Бурхливі потоки,
виром кружляйте,
бунтарські вітри.
Сьогодні грізно грими!
Слава-а-а-а!
Лийтесь!..
Лунайте, наші пісні!
О, ніхто не порушить
Наші крицею сковані лави.

Ніхто!..

Ніколи!..

Ні!..

Сьогодні за кордоном
Скрегочуть зубами,—
Вам хіба стримати нас?
Вам хіба,
Твердолобі хами,
ці буруни спинити
схвильованих мас!

.

1927

ЗОЛОТО НА ЖИТО

Бризнув ранок —
Золото на жито,
З волотками проміння злилось.

Жовтий степ,—
Не жовтий,—
Жовте жито
В жовтий простір,
В далеч простяглось.

Й задзвеніли коси стигло — дзвоном:
Жовта стрічка —
Золотий покіс.
Косарі — неначе у полоні,
Жовте сонце у полоні в кіс.
І мовчить земля,

жовтіє мовчки.

Жовті хвилі плинуть в жовту даль.

На далекім сході —
ні хмарочки,

Над степами
не блакить —
вода.

Бризнув ранок —
Золото на жито,
З волотками проміння злилось.

Жовтий степ,—
Не жовтий,—
Жовте жито
В жовтий простір,
В далеч простяглось.

1927

ДЕСЯТИРІЧЧЯ ЖОВТНЯ

Од смолоскипів блиск хвилюється
на вітрі,
Сьогодні Виконком і Вуцвик —
багаття,

На вулицях потік,
Як ластівки у вирій,
І над усім,
Як кров,
Червоний в'ється стяг.

Для нас ніщо буржуй,
На порох його зітрем,
Хай скавулять синки банкірів і панків,
Біліє в поділках вогниста думка літер,
І кожний з нас чека яскравих прийшлих
днів.

Не животіти більш білогвардійській гідрі,
Ми, як один, до лав
і вчора, і тепер,
І ті, що вже давно одвикли в дійсність
вірять,

Відчують на собі зростання СРСР.
Для нас було ніщо віддати життя
своїй державі,
І відповідь панам на те ми ще дамо.

ОДЕСА, ВЕСНА

Хуртовинні лапи простяглись на брук,
І зірвався вітер в пелюстках весни,
В хуртовинний настрій тисячами рук
Удалися хвої, верби, ясени.

І замисливсь синій небозвід про май,
Кожушину чорну у сувій згорнув —
Між камінням лунко потекла зима
І понесла в море тугу навісну.

Й зашуміли гучно ребрами ліси,
Вперлися бруньками у блакитний глиб,—
На ланах озимих зеленіє хліб
І рілля струпиться, мов гадючий гриб¹.

І всміхнулось сонце — промінь у туман,
Пішоходом люди маком зацвіли.
Хуртовинні лапи — в джерелі зима,
Хуртовинний настрій — блиском із імли.

1927

¹ Мухомор.

Останнє листя падає з акацій,
І брук жовтіє, мов стерня в степах:
Сьогодні осінь у злотистій шапці,
Сьогодні кожний золотіє дах.

Я вийшов ранком—тягне щось у місто,—
Хоч місто пуста восени бува,—
Сіріє п'ятьма, як гречане тісто,
Й життя поволі, ледве ожива.

І йду самотній, як колись, по плацу,
Тремтить повітря в сірім сповитку.
Останнє листя падає з акацій,
І дише осінь в кожному листку.

1927

ПОРОША ВПАЛА

Біліє сніг,
Біліє вата,
Хтось пастигує¹ хутро біле.
На царині обдерта хата,
На царині забите тіло.

Учора хтось,
Ще вранці вчора,
Пройшов селом — пороша впала.
Казали:

— Бідного Ігора
Таки година зла спіткала.

І що він їм,—
Життя в землянці,
Хіба й того, що був за бідних
Та, як проходили повстанці,
Скликав до зборні дзвоном мідним.

Та ні ж бо, ні,—
Немов дуліби.
Десь, мабуть, і дітей не шкода!

¹ Прошивати ниткою.

А в них же — ні скоринки хліба,
І над землянкою негода...

Біліє сніг,
Біліє вата,
Хтось пастигує хутро біле,
На царині обдерта хата,
На царині забите тіло...

1927

РАНОК

Ранком сонце таке хороше,
І на сході, як золото, випав день,
На каміння лягли вересневі роси,
І на роси — проміння з блакитних жмень.

По камінню проїхав далеко віз,
І на бруці дві стьожки чорніє вдаль.
При дорозі пожовк деревій у траві,
І трава при дорозі —
в ставку вода.

І прокинулось місто.
Хмарніє дим,
На околицю рушив старий трамвай,
На камінні од ніг —
чоловічі сліди,
І як роси од сонця —
людські слова.

1927

ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ

Сиджу біля стола, і світла повна хата,
Під припічком лежить зажурена

— Ой, ясно як! — Милується старенька
коптилка.
мати.

Малята льнуть до світла, ніби бджілки.

Привітно в хаті так і весело на серці:
Світочним настроєм пройняті навіть

Хто зважиться із нами вдруге йти на
стіни.
герці?

Щодня росте Союз пролетарів, темрява
гине.

В ярузі за селом, де верби сон плекали,
Де тишу інколи будили пастушки,—
Селяни Бержицю камінням загнуздали,
Й закучерявились в селі електрики
свічки.

Дівчиною схилившись над обваллям яру,
Замріяна електростанція стоїть,
А з плеч її сріблясто-синім ягуаром
Спадає Бержиця, і рветься, і ячить.

НЕ СКНІЙ

Не скній,

товаришу,

не скній,

Не подивляйся тоскно в далеч,

Хворів наш край,

Минули чорні дні,

Пропали, зникли вдалині,

Немов

під осінь чорна галич.

Ти ліпше глянь на ті поля,

Де жовте жито — жовта повідь,

Де щохвилини новий шлях

Народ наш працею готує.

Чи то туди піди,

де дим

Заводи стелють дні і ночі,

А вулиця —

потік води —

Нове мереживо торочить.

Або поглянь, як селянин

Уважно ходить біля ниви

І мріє про електромлин,

Своєю працею щасливий.

І ти здивуєшся:

ЖИТТЯ

Ходою велетенських кроків
Невпинно мчить, як паротяг,
Позад лишивши сотні років.
Не скній, товаришу!
Т е п е р
Не час нам скиглити і скніти:
Щодень зроста СРСР,
І починає всюди дніти.

1928

НІЧ ЯК НІЧ...

Ніч як ніч.

Серпень жито зложив у копиці,
Й розляглись тумани на стерні,
А стерня — жовті спиці.

І пливуть,

Ой, пливуть десь далеко

Білі,

Білі,

Білесенькі хмари.

Місяць — глиняний злепок,

Місяць, наче з опари.

Та й не чуť голосів на ланах,
Тиша мертва.

Лиш чобіт на рипах.

Я сьогодні зірвавсь, як птах,

Поспішаю до міста з Антипом.

Ніч як ніч,

І Антип як Антип:

Незаможник — колишня голота.

— Чи ти бачив таке,

Чи чував ти,

Щоб родили жита на болоті.

А раніше бувало не так,

І чорнозем хлібів не родив,

Там, де були чіпкі болота,
На чайок я ходив...
Й тільки зараз...
І стиха у ніч:
— Ніч як ніч,
І народ як народ —
Із багнюки, як схочуть, звиніть,
Зроблять поле і справжній город.
Глянь-но,—
Й чорна рука до руки,—
Батько знав твій мене іще змалку,
До півсотні робив на панків,
Тепер сам запанів наостанку.
І радіє Антип як Антип,
Припадають тумани до чола:
— Кажуть, в Хіні¹ англійські чорти
Садять нашого брата на кола.
Та мені це...—
І стиха у ніч:
— Ніч як ніч,
І народ як народ —
Із багнюки, як схочуть, звиніть,
Зроблять поле і справжній город.
Мене нині це рупить не так то,
Поля — скиба у мене розлога,
В місті зранку прикупимо трактора,
Трактор — наша нова перемога.
Ніч як ніч,
Серпень жито зложив у копиці,
Й розляглись тумани на стерні,
А стерня — жовті спиці.

1928

¹ Китай.

За Ходорів,
за Галич,
Львів,
Щоб пан конав — куди не глянеш,
Щоб Захід Сходом пломенів.
За сонцем дні,
за сонцем далі:

Ліси,
дороги,
пустирі...

І як колись пани тікали,
Тікали підпанки старі.
І ні зупинок, ні вокзалів,
Даліли далі вдалині.
Проходили вагони чвалом,
І білий Захід червонів.

Як глянеш — без краю,
Як кинеш — не бачиш.
Блакить водограєм
Виблискує наче.
Ні одної хмари,
Ні одної цятки —
Лиш місяць, як пара,
Та зірки, як гратки.

Дерева принишкли,
Тиша, як у лісі.
Шепочуться нишком
Вогні в дивнім смісі.

Хати задивились
На ніч злотооку,
Як хвої похилі
У осінь глибоку.
Як глянеш — без краю,
Як кинеш — не бачиш.
Блакить водограєм
Виблискує наче.

1928

МАЛЮНОК

Навколо тихо.
Вітер змовк,
І гайвороння стихло.
На рейках чорний,
Чорний вовк
Сопа,
Цокоче,
Чмиха.
І дзизнув дзенькіт,
Молотком
Хтось стиха в пітьмі ахнув.
Надвечір пахне молоком
І пролісками пахне.

1928

ОДЕСА

Чорніють береги на горизонті знов,
І сонце простяглося на синьому просторі,
А синя далечінь, як синєє вино,
Хвилюється щомить і пнеться д' синій
горі.

І бачу, як човни вітрилами блищать.
Біліють, як колись чайок козацьких зграї,
Що звикли все життя тримати на мечях
Турецьких яничар і пана з свого краю.

Та тільки зникло все на тлі безмежних
вод,
І лише береги — подій минулих згадка —
Нагадують про них, як місто про завод,
Що розляглося тепер на чорноморських
балках.

1928

Ворушиться на панелях вітер,
Струменіє в далечінь юрба,
Тихо-тихо біблашіють¹ віти,
Тихо-тихо бруниться верба.

Ранок випав ніжний і привітний.
В ополонках розляглась весна.
Ворушиться на панелях вітер,
Кожний нерв — напружена струна.

І я знаю:

давнє —

спогад тільки,

Край своє вже одболів давно.
Зазирає майже в кожну щілку
Наше сонце міліоном сноз.

Й там, де вічно бур'яни буяли,
Виснуть крокви й риштувань стрілки,
Виростають у степу квартали,
Й довші стали вулиці міські.

¹ Броснитися.

І не пройде знову по дорогах
Осоружна постать павука,
Що віками селянина торгав
І знущавсь віки з робітника.

І в степу не бути по-старому:
Од старого — порох у віках.
Простяглась над степом по-новому
Переможна партії рука.

1928

НАД МОРЕМ

Електронк,
 нейтронк,
 протони —
Закпіла шумливо вода.
Ген на обрії
 в синім затоні
Білу даль
 білий вітер
 гойда.
Біля ніг мармурові колони —
Сплески білі важкого весла,
Білий кужіль
 білястого льону
Й клаптик неба,
 як скалочка скла.
Електрони,
 нейтрони,
 протони —
Баранці,
 баранці,
 баранці.
Тоне погляд,
 за обрієм тоне,
Як зернина в руці.

1928

52

**ЛЮБЛЮ Я СЛУХАТЬ
МУЗИКУ РОБОТИ**

Люблю я слухать,
Як достиглий жолудь
Мені в покрівлю
Тарабанить серпнем,
Як десь далеко
Пожовтіле поле
Од спеки колос гне
І тихо терпне.
Люблю дивитись,
Як кружляє листя,
Як од димів
Чорніє видноколо,
Як музика сюрчків
Нового передмістя
Ранкову крає млу
Й магичне творить коло.
Люблю вслухатись,
Як гудуть машини
І шестерні, як дзиги,—
Диском дужнім,
І на завод
Робітники невпинно
Ідуть і йдуть,
Немов вода потужна.

Бо знаю я, почавсь
Робочий знову день
І з обрію давно вже
Зникли тіні війн,
Що не один мільйон
Скалічили людей
В кривавій перезві...
Люблю я слухать
Музику роботи.

1929

О ШОСТІЙ

О шостій,
рівно о шостій
гудки і вереск,
над містом —
сонце,

сонце наливає брость
людську і бересту.
Робітник поспіша з дому:

фабрика —
і дружина,
й діти.

Робочі Лондона
чи Боми —
бездомні.

Та й нащо їм палаци,
замки,
кам'яниці,
будинки,
хати.

Коли кожна доба —
вагранка
чавуном клекотить.

Прийде час:
у горнах днів
і камінь,
і залізо —
все
перетвориться на світову власність —
не панів
колективу трудящих,
що вчасно
запалили свої вогні
А старе...
розпорошать,
розвіють вітри,—
в віках рознесе.
Над містом сонце,
сонце наливає брость
людську і бересту,
О шостій,
рівно о шостій —
гудки і вереск.

НЕНАЧЕ БАКАЛЯР...!

Неначе бакаляр ходжу з села в село
І думкою живу минувшини старої.

Кінематограф:

Ліс, бандити,

Ніч —

Це тло,

Де кров колись лилась від темряви
і зброї.

Ліси стоять сумні, поголені життям,
Десь чути — хашівник харчить, немов
тварина.

В душі тремтять думки і тліє багаття,
А ноги — восени підбита бадиліна.
І ось, здається, мить — і на шляху вони
Слідом, як дикуни, появляться із лісу...
— А, комуніст...

— Держи...

— Квиток!

І до зорі

Ти будеш у гаю на осокорі висіть.
І з остраху біжиш, біжиш аж до села —
Під стріхою село тебе схова від лиха.

¹ Мандрівний дяк.

І цілу ніч стоїш на вулиці один,
Вгорі пливе імусь і скиглять пси голодні:
Це двадцять перший рік — доба
страшних хвилин,
Коли вмирало нас і тисячі, і сотні.
Неначе бакаляр ходжу з села в село
І думкою живу минувшини старої.
Кінематограф:
Ліс, бандити,
Ніч —
Це тло,
Де кров лилась від темряви і зброї.

1929

ЖОВТЕНЬ

Червоніють прапори.
Жовтень.
Листя жовте.
Йдуть на бій пролетарі
З паном,
З богом,
З чортом.
Що їм сила їх свята —
Не злякались нині:
Кров дзюрчить, немов вода
З гір по полонині.
І лежить уже не 'дин
Там,
Де брук,
Де поле,
Де колись ратаї ходив —
М'ясом очі колють.
І на зміну кличуть знов,
Кличуть м'ясом стати
Тих, що б'ули за одно,
Що зросли в палатах,
Повернули ті лани
Та степи розлогі,
Що їх мали лиш вони.

А тепер убогі.
Але йти на клик мерців
Не воліють вдруге,
Бо звияга їм старців —
Гірша за наругу.
Червоніють прапори.
Осінь.
Листя жовте.
Місто,
Села,
Хутори
Стали в бій за Жовтень.

1929

ПЕРШІ РОКИ

Перші роки, як перший цвіт,
На майдані — і сміх, і сльози.
Ходять кметі¹ живі й неживі,
І над ними — то сонце, то грози.

Ранком рано прийшли шлики,
Моріжок на майдані збили...
Незаможник позбувся руки
І на час богатирської сили.

І глузують-гудуть в селі:
— Це за землю!..— За ліс!..—
За води!..

Ходять п'яні, як ніч, куркулі,
І за ними поплічники ходять.

Й кажуть люди: — Це перший грім,
Потім буде крові ще море...
То нічого, що дука здурів,—
Незаможник лани переоре...

І пливуть над селом, пливуть
Чорні хмари й півні червоні

¹ Селяни.

В невідому, далеку путь —
За обніжки й розорані гони.

А на ранок нові чутки
Й по-новому турують¹ люди:
— Хоч і билися ж, кляті шлики,
Та по-їхньому більше не буде.

І радіють гуртом живі,
Одпливають за села сльози...
Перші роки, як перший цвіт,
І над ними — то сонце, то сльози.

1929

¹ Обмірковують.

Зранку млосно.

Далеч голуба.

Поспішаю на завод бадьоро.

Десь на кресах цегляна труба

Чорний дим кладе у чорні гори.

Й тільки гуркіт, вереск навкруги,

Мчать трамваї й візники на площу.

Ніжне сонце бляшані дахи

У багонках¹ золотих полоще.

Й так приємно почувать, що ти

Атом маси і живеш для маси,

Що життя твоє —

Родить,

Пекти —

Нині стало боротьбою класу,

Й кожний знає, що в шерехах днів

Є частина і твоєї праці:

В праці,

У боях,

В борні

¹ Калюжах.

Ти була солдатом і повстанцем...
Зранку млосно.
Далеч голуба.

1929

Й будé оновлена доба
Творить нову людину,
Бо все майбутнє — боротьба
Кривава і невпинна.

1929

МІСТО ВСТАЄ

Ніч,
як брижі на плесі,
одбиває годинник
кожну мить.

І не гуркоче,
і не шумить —
тихо встає
життя
на кресах.

Жовті,
як мідь,
здалеку вогники:
електричний світ
блідне на ранок.

Розляглося
над містом
дзеленькотання
дзвоників,
і відгукнувся завод,
мозок поранивши.
На панелях з дощок
і асфальту сірого —
чорні,
метушливі,
як спогади,
тіні:

вийшов робітник
спокійно,
розмірено.
Кожний крок —
до заводу
струнка
стрічкою
лінія.
Знає він:
з мозолів
мозолястим
жить,
мозолем
переможеш
ворожу
навалу...
Час
хоч тепера
старе надолужить,
коли наші
діди і батьки
прогавили.
Падає ніч,
як рінь
у нурту,
Одбиває годинник
кожну
мить.
І не гуркоче,
і не шумить —
тихо встає
життя
в кам'яницях-буртах.

На риштуванні цяточка — людина,
А скільки їх на риштування стало
Зцементувати цеглу до цеглини,
Побудувати місто із металу.

Щодня проходжу і дивлюсь уважно,
Щодня нові я помічаю зміни:
Хребти сталеві виперлися важно,
Нові споруди зводяться невпинно.

І так щоразу.
Не впізнаєш навіть!
За кілька років — у степу столиця.

І над тобою простір кучерявий
Шпилясті вежі черкають, як глиці.

На риштуванні цяточка — людина.

1929

ЧУЄШ, ДОНБАСЕ

Стою, захоплений і гордий,
Серед облич, вугіллям засмальцьованих.
Скільки їх розсипалось по Горлівках?
Хіба все висловиш короткою промовою?

Донбас...
Це слово — як сталь,
Це — в майбутнє пароль
І сучасності — горно.

Вас, що з кайлами
Передо мною стали,—
Хіба обіймеш вас
Звичайнісіньким людським словом!
Стою, вслухаюся в твій невгамовний
ритм,

В оскаженілий пульс
Напружених хвилин
І відчуваю в них епохи біг нестримний
І твій невпинний зріст
у гуркоті машин.

Не тим захоплююсь,
Що небо над тобою,
Як і сторіччя тому,— синяво-голубе,—

І виходить жінка за поріг до гурту,
За поріг до гурту вабить і її:
Хочеться їй дуже біля мене бути,
Біля неї бути хочеться й мені.

Повертаюсь ранком з дальнього
походу...

1929

РІК 14-й

I

Ранок.

Літо

— Гех та гех!

Та й на вулиці пил,
Прощавай, та й моя мила,
Що тебе я полюбив.
Гех та гех!
О-хо-хо!

Виряджали матері,

I дівчата, й дітлахи

сина,
батька,
мужа.

— Гех, ге-ех!

О-хо-хо!..

Повертайся, любий! —

Сльози.

I за царину обоз.

— Бо-оже!

II

Цокотять копита бруком,
Цокотять батьки на брук,
Стиснув батько сину руку,
Стиснув батька рух.

I знялася хмара пилу.
Вітерець рвучкий війнув.
На панелях — люду сила:
— Це на Захід!
На війну!

III

Сохнуть роси.
Вітер.
Спека.

Матері сумні-сумні:
Кожна зна про небезпеку
На війні.
Виглядає батько сина,
Виглядає батька син.
За селом — шляхи невпинні;
На шляхах — гіркий полин.

IV

— Ой на горі ячмінь,
ячмінь,
А в долині жито.

Прийшли вісті до милої,
Що милого вбито...
Плаче мила,
плаче мати,
батько не чекає сина —
вбили.

1930

ОСІНЬ

Ходить вітер щоранку степами,
Ходить борва¹ щоночі в степах,
Жовта осінь —
 на обрії пляма,
Жовте листя — клубками комах.
На узліссі —
 джерелами фарба,
На узліссі —
 бруїться гілля.
Стала нині жовтавою карба,
Нині жовтою стала земля.
Й стогне дико розгніваний б'гаш,
Котять хмари потоком на діл.
Ще хвилина —
 й завихриться хуга,
Спустять хмари свій білий поділ.

1931

¹ Буревій.

Шість годин прорізало повітря:
Понад морем загули гудки,
Знявсь над містом кучерявий вітер,
Загорнувсь у сніжні пелюстки.

А в імлі схилили чорні чола
Над асфальтом прапори туги
І замовкло скрізь — широким полем
Стало місто раптом навкруги.

Й тільки весело горить у тиші,
Не п'тьміє електричний світ,—
Кожний вогник Іллічем ще дише,
В кожній лампі його зір живий.

1932

Я на хвилину спиняюсь,
 на мить.
 Б'ється навколо хвилею
 натовп,
 Вітер весною сьогодні
 шумить,
 Вітер навчає сьогодні
 кохати.
 Я прислухаюсь, ловлю його
 шум,
 Я придивляюсь
 до натовпу знову.
 Скільки в очах його жадань
 і дум,
 Скільки знайомих,
 і слів, і розмови.
 Та серед них
 я не бачу її —
 Навіть подібної тут
 нема.
 Вітер шумить,
 заколисує дні,
 Вітер стрічає
 улюблений май.

1932

ДІД ІВАН

Цвіте табак, і липа у меду,
На сонці блякне золотавий лист.
Легенький вітер з півночі подув
І серед жита хвилию розливсь.

Набігла хмарка —
обрій почорнів,

І на дорозі —
цівкою пісок.
І знову вітер знявся з ясенів
І десь помчав на села,
за лісок.

І раптом тихо.
Посиніла даль,
Цвіте табак.
На рейки впав гудок.
Ще мить одна —
і в калюжках вода:
Над степом прійде благодатний дощ.
І прийде потім ніжне сонце знов,
З калюжі сірий горобець хлебне,
Щоб захватись в лиштві за вікном

І розважать цвіріньканням мене.
І зійде в хату дід старий, Іван,
На люльку взяти пучку тютюну,
Погомоніти знову про жнива
І ненароком про свою труну.
Бо, де ж, він бога ще торік спалив,
Попа старого виганяв з двора,
А зараз знову хтось йому налив
Про господа й апостола Петра.

Та знаю я, що дід Іван не з тих,
Хоч він колись і був собі ніщо:
Він пише нині грамотно листи
І до колгоспу перший він прийшов.

І хто б йому не говорив про це,—
Прадавній казці він не вірить більш:
Йому колишнє, як їдкий оцёт.
І бог — обставин неприємний збіг.

І те, що знає зараз дід Іван,—
Це наслідки борні і мозолів...
Щоб виросла така, як слід, трава,
Докласти треба праці й до землі.

1932

КОЛІЯМИ СОНЦЕ — КОЛІЯМИ ВОДИ

Бульбашками дметься в калюжках вода,
В бульбашках сміється праземля руда.

Каламуть рожева в рейках дзюркотить,
Рейка стугом-дзвоном глухо стугонить.

І біжать до моря коліями води,
Коліями сонце котить зиму в таль.

Цвірінчить горобчик радо в ополонці,
Ополонка ніжна, як сліпуча сталь.

1933

МОЄ ДИТИНСТВО

(Фрагменти)

I

Таке маленьке,
в білій льолі,
За руку в школу привела.
— Мабуть, гуляти вже доволі,—
Сказала,
глянула й пішла.

І я лишився серед хлопців,
Як серед сайок

сайка та,
Що мати вчителеві Гронцю
Купила в Шалі¹ за п'ятак.
Бо, де ж,

тоді такі звичаї
Не в одному були селі:
Привчали багатьох до чаю
Й до чайових учителів.
І почалось...

Спочатку сльози,
Знайомство,
пустощі і сміх,
У школі кожний день погрози,

¹ Прізвище булочника.

І дома —

«Слухайся!..»

І слухався, бо знав: Не смій!..
Й не смів,

бо вчитися хотів.

О мила загадкова казка,
О перші роки золоті!

Та згодом трапилося лихо:

Забрали батька до тюрми,

І довелось мені у Жмиха

Ходити знову за свиньми.

Бо в матері було нас метка ¹,

А заробітки —

злот на день.

І мати, як невтомна летка ²,—

Щоб не голодний був хоч Сень.

І мусили ми йти у найми

І до попа,

й до коваля,—

Затис у лапах дідич Краймер

І ліс,

і води,

і поля.

Таке маленьке, голе й босе,

А роки золоті такі.

За чередою йде по росах

І міряє чужі ланки.

¹ Багато.

² Непосидюча жінка

На оболоні —

коні,

коні,

На оболоні —

пастушки,

І ходить сонце на припоні.

І хмари — наче фартушки.

І плине осінь жовто-бліда,

І жовті стали знов стежки.

Минуле —

розпач і огида,

І спогади якісь важкі.

Над урвищем вагонів валка.

І слідом —

пороху стрічки,

Стирчить тополя —

довга палка

І —

плетеницею качки.

А я іду, такий маленький,

Через пагорки і ярки,

Біжить телятко,

дзвоник дзенька

І сміхом срібла —

копитки.

В руках у мене

довгий костур

І за плечима —

саковки.

Найнявся я ходить до посту

За мірку хліба й чобітки.

Бо дома —
злидні,
батьку —
скрута,
Не проживем з його руки.
Нас п'ятеро, і ми — як пута,
І мозолі —
як п'ятаки.
І ходять хмари,
ходять коні.
На оболоні —
пастушки.
Червоне сонце на припоні,
І на припоні селюки.

1933

Тут умирали
богатирі —
І незаможники,
й пролетарі —
І все за волю,
за краще життя,
Тільки б не мало старе вороття.

День починався,
чорніла рілля,
Йшли комунари через поля;
Йшли комунари,
минуле згадали,
Як вони ворога перемагали.

Другий озвався до натовпу тихо:
— Хлопці, минуло дітей наших лихо,
Можна тепера спокійно орати,
Ворогу наші полки не здолати.

Сили червоні на кожному кордоні,
В кожному колгоспі будьоннівські коні,
В кожному колгоспі будьоннівські коні,
В кожному місті фортеці боронні.

Ворог не прийде удруге до нас.
Ворог на наших кордонах скона —
Кожний уміє гвинтівку тримати,
Напади ворога перемагати...

День починався,
чорніла рілля,
Йшли комунари через поля;

Йшли комунари,
минуле згадали,
Як вони хижого дуку здолали.

Третій промовив —
останній озвався:
— Хлопці, з нас жодний у полон

не дався,
Хлопці, з нас жодний у полон не дався,
Мужньо за землю з панами змагався.

Та перемога не в чорних полях:
Знову здвигається всюди земля.
Ворог не спить —
він чекає хвилини,
Щоб на ланах не лишити й пиліни.

Міцно тримайте гвинтівки в руках,
Дарма свого не спускайте бійка:
Кожний патрон —
запорука, востаннє
Знищить хижачьке вороже бажання...

І НАД ЛИСТКОМ ДОЩИК ШУМИТЬ

Немов полики¹ у сорочці,
Червоні уставки квіток...
Осіннє сонце в ополонці,
І ополонка, як листок.

Схопився вітер кучерявий,
І кучерява стала даль,
Між горами хмарки коряві,
І в вибалках струмить вода.

І раптом заховалось сонце,
Полики почорніли вмить.
Листок вербовий в ополонці,
І над листком дощик шумить.

1934

¹ Вишиті наплічники в жіночій сорочці.

ДОБА ЩОДНЯ ЗРОСТАЄ Й ШИРША

На зміну давнім пристрастям і мукам
В шеренгу стали творчі будні знов.
І чуєш, як старе, а по-новому стука,
В запалих грудях змучене давно
Маленьке серце, як малий конов.

І відчуваєш, як дзюрчить у жилах
Хоч і стара, та ще текуча кров,
Як пророста непереможна сила
Зерна нового десь через покров
Думок старих, що розум поборов.

І будуть знов нові поеми й вірші —
Слова старі, та зміст новий в словах.
Хіба поети наші давніх гірші
Чи, може, в наших гірша голова?
І хто сказав, що не для них жнива,
Коли доба щодня зростає й ширша.

1935

ЦВІРІНЧАТЬ ГОРОБЦІ — НА СОНЦЕ

Цвірінчать горобці —
на сонце,
Заглядає весна в вікно.
Синій клаптик, як даль в ополонці,
Як прозоре
блакитне дно.
Пригадав...
Не сьогодні й не вчора —
Синій клаптик —
це так давно!
Узбережжя:
каміння,
гори,
Сині очі —
блакитне дно.
А тепера,
здається,
це просто:
Синій клаптик —
блакитне дно.
Чорні хмари —
весінні гості,
і,
як давнє,
мутне вікно.

Й тільки ранком,
коли на сонці
Синій клаптик —
блакитне дно,
Цвірінчать горобці в ополонці
Й заглядає весна в вікно.

1935

ПРИХОДИТЬ РАДІСТЬ

Чорніє проталь.

Даль, як таль,
Весінній ранок даленіє.
На сході обрій золотіє
І ледве-ледве зацвіта.

Долини,

гори...

Тьма — у тань,
Стежки танцюють вниз і вгору.
Повис прозоро над простором
Легкий туман, немов сльота.

І б'є крилом —

крилом віта

Сіренька пташка день прийдешній,
Ясніє горизонт безмежний,
І тьма на північ поверта.

Й приходить радість,

радість та.

Зима —

як вимріяний спогад.
Сміється в протавках дорога
Й гогоче вибухом октав.

1936

СОНЦЕ

Воно приходять ранком темно-синім,
Коли на сході, як п'ятак, зоря,
І, як зоря, перлиться на ялині
Прозоро-жовтий віск — живиці град.

Йому обличчя — ватра серед степу,
Навколо нього — сполохи вогнів,
Безмежна заводь голубого неба
Прийдешніх, наших і минулих днів.

І кожний знає, що воно єдиний
Творець життя і смерті на землі,
Бо і зілля,
І звірі,
І людина
Ніщо без нього в темряві і млі.

1936

JUSTE MILIEN

(ЗОЛОТА СЕРЕДИНА)

Розчулив теплий вітер дні,—
На обрій хмарка, мов сльоза,
І знову сонце вдалині.
І червоніє дереза.

І хоч на сконі літо вже,
І осінь зорить з-за плеча,
Та двері скрізь же навстежей
І весело дзюрчить ручай.

1936

НА ДОРОЗІ У ПРОТАЛЬ —
ВЕСІННЄ ТЕПЛО

Голубіє,
бурує,
рокоче знов,
Переливами,
хлюпотом
б'ється дико.
І не виміря
тиску
його
манометр,
І за шумом
не чути
на березі
крику.
І здається —
це просто,
це дуже просто!
Голубіє, як море, блакитна даль.
Плинуть хмари далеко
на південь у гості,
І, як пояс, на обрії синя вода.
Й тільки ранком,
коли затуркоче провесінь,

ЧОВЕН

Червоний човен річку крає,
Червоні весла креслять круг:
Разки бульок —

пасмо безкрає,
вода в затінь —
землі опруг.

І раптом вітер —

брижа біла,
На плесо жовтий світ снопом,
В танок човна червоні крила,
Червоний човен ліг серпом.

1936

ЗНИКЛА БЕЗНАДІЙНІСТЬ

Ти прийшла до мене, ніжна і хороша,
Я чекав на тебе дуже вже давно...
Випала сьогодні на стежках пороша
І лежить, неначе рисове зерно.

А ще так недавно я махнув рукою
І не йняв нікому, що ти прийдеш знов...
Кучерявий вітер ходить за рікою,
І бурує в жилах не стара ще кров.

І мені стискались безнадійно груди,—
Ще спливе десяток, і не стрітись нам...
Вибилось з-за хмари сонце над споруди,
Й рожевіє зранку тиха далина.

Та прийшла ти знову, повернулась
раптом

І спокійно сіла за моїм столом...
Зникла безнадійність, як зникають жарти.
І майбутнє стало як прозоре скло.

І тепер я знаю, знаю, ти не зрадиш,—
Знову в моїх пальцях ожило перо...
Розгубився вітер якимсь безпорадно
І помчав стежками сніговий горох...

1936

ЧИ ЗНАЛА ШЕВЛІЯ

Привіт тобі, моя стара знайома,
Ні, не знайома!..

Мила!

Дорога!

Десяток років, як не був я дома
І як мене приваблює друга.

Ти ще й сьогодні,

мабуть,

не забула,

Як не забув минулого і я.

Прийшла весна...

Зима давно минула,

І зеленіє буйно шевлія.

Ми на містку...

Внизу вода рокоче,—

Останню повідь річка забира...

І хочу я,

і ти,

напевне,

хочеш,

Щоб не минула жадана пора.

Та дні пройшли...

Вода давно вже спала!..

І ми не прийдем
знову
на місток!..
Чи ж знала шевлія,
коли стебло
пускала,
Де буде восени
її
старий листок!..

1937

**І В ВАЖКОМУ ЗЕРНІ
Я ЗНОВ ПІЗНАЮ
ФІЛОСОФІЮ ПАРТІЇ**

Дорогий Олександрє!

Якби ти знав, яка радість ще раз і ще раз пережити перемогу. Сьогодні ми паювали літній заробіток. Мені припало 1200 пудів золотого, як твоє волосся, зерна. Але... Де його зсипати? У мене ні комори, ні засіків.

З листа.

**Милий товаришу,
це вам не ода
І не якась
прастара філософія.
Ви
працювали на полі до поту
І не маніжились ніжно на софі.
Ваша долоня
корявою стала,
І,
як зерно,
на руках мозолі.
Та
і на цей раз,
Вас філософія хліба й землі
мабуть, не злякала
Ви,
загартований кров'ю і кулями,**

Вивчили добре
історію партії
І, як обізнаний з різними бурями,
По-більшовицьки —
вірите! —
варт її.
Вас не сполохати вітром і спекою,—
Бачили ви Сиваші й Перекоп.
І довелося не раз з небезпекою
Стати на прю,
залишивши окоп.
Жовта ж пшениця,
ячмінь
а чи жито,
Знаєте ви —
електрони життя,
І що його
на току
більше збито —
Це ще одна з перемог і звитяг.
Милий товаришу,
це вам не ода
І не якась
прастара філософія,
Ви,
що на жніва прийшли із заводу,
Вірите в сенс боротьби,
як і я.

БРАКУЄ СЛІВ

Валерію Павловичу Чкалову

Багато б можна
написать
про Вас,
Та слів бракує
в нашій
лексиконі...
Я бачу,
як за обрій
одплива
Машина ваша
в переможнім гоні.
Ще тільки вчора
ваш літак
скорив
Безмежний простір
Арктики німої.
І знали всі,
що це не є порив,
А прагнення країни молодої.
І раптом смерть...
В рядах у нас —
прорив,

Хоч ми й на зміну
кожну мить
готові!..
Чи то ж укласти
в слово
серця крик,
Коли чуття
не вміщується
в слові!..

1938

МАТИ НЕ ВИЙДЕ, НІ

День починався рано.
Морок,
задуха,
степ,
Сонце з-за хмари —
рана,
Обрій —
суха постель.
Вийшли в дорогу світом:
Вулиці,
камінь,
брук.
Порох під ноги —
вітер,
Ноги на камінь —
стук.
Випало й нам тікати
В дальню,
далеку путь.
Ганок...
Розпука...
Мати...
Сльози самі течуть.
— Ви ж повертайтеся, діти,

Білим недовго быть...—

Розстріли...

Осінь...

Вітер...

Мати...

Червона путь.

І повернулись раптом —

З боєм котили дні.

Тільки назустріч мати

З хати не вийшла,

ні!

1938

МІЙ ГЕРОЙ

Він — в атмосфері,
Він — пілот,
Він возвеличив нашу еру,
Опанувавши власний флот
І недосяжну стратосферу.

Він — колективи,
Він — колгосп,
Він — у степах машини пливом,
Він не поступиться свого
Ані вершка ворожій зливі.

Він — Біломорський наш канал,
Він — греблі,
Він — Кузбас далекий,
Він — безліч будівель спина,
Він — варта у морози й спеки.

Він — шахта нова,
Він — герой,
Він — доменщик, науки слово,
Він знає наш військовий строй,—
До бою стати він готовий.

Він — ХПЗ
І він — студент,
Він — станкобуд в новій столиці,
Він багатьма шляхами йде
Вперед, герой мій многолиций.

1938

ПО КОСОВИЦІ

Клонився день,
Лягала спати ніч,
Змовкав комар,
Собаки затихали.
І тільки десь
Тремтіли ще вогні
Та голоси у пільму відпливали.

Не спали й ми.
І сон не йшов до нас
(Та й чи заснеш, коли про давнє мова!).
Господар наш — старий Парій Ігнат —
На мить замовк
І загадавсь на слові.

— Що й говорить,
Нагорювались ми!
Було всього:
І розстріли,
І сльози.
Петлюрівці нас брали до тюрми,
Денікінці вбивали на дорозі.
А то ще й ляхи.
Скільки нас вони

Замучили...
І пригадать несила!
І все за що!
За ті ж таки лани,
Що ми на них оце хліба скосили.

Та тільки ж хто здолати може нас?
Еж сила — ми,
Робочі і селяни...
Тепер же в нас,
як бачите,
весна,
А навесні ніщо вже не зав'яне.

1938

ПО ЗНАКУ

Ця дівчина мені напевно по знаку,
Чи, може, я колись стрічав лише таку
В далекому селі на вулиці, чи в полі,
Чи ввечері ясним у виводі, у колі,
І з нею одбивав часом кривого танця,

Чи на дубках точив розмову запашну,
Стрічаючи не раз багрових днів стіну,
І марив, ідучи додому, ніяково:
Яка чудова ніч!..

Та бачив день я знову,
І я тоді стискав собі до болю пальці.

Чи, може, з нею я ходив колись до пана,
Схопившись на зорі, світанком
Щоб злота заробить на чорний хліб
раннім-рано,
у хату,

Яким журилася не тільки моя мати,
А й тисячі таких, знедолених і бідних.

Чи, може, ми були разом десь на заводі,
Де в затірних чанах ячмінь і жито
бродять

І де робітники не знали, що то — спокій,
Хоч їхній пан — дерій, бридкий
і вирлоокій —
Цей спокій завжди мав для себе і для
рідних.

Чи, може, ми колись, обдерті і голодні,
Зневірившись у край, надій не мали
жодних
І кожну мить кляли свої поневіряння,
Своє життя страшне і свої мрії ранні,
Не знаючи, де край цим дням, як бубон,
голим.

Чи, може, ми були в червоному загоні
І поруч нас несли бадьоро наші коні,
Чи, може, ми в боях ішли в шерезі
рядом,
Обсипані з рушниць ворожих смертним
градом,
І думали, що ми не стрінемось ніколи...

Ця дівчина мені напевно по знаку:
Я часто зустрічав її колись таку.

ЗА ГОРАМИ, ЗА ДОЛАМИ

Я не знаю, чи то правда, чи то казка
прастара,
Чи переказ стародавній, щоб жахалась
дітвора,
Але чув я часто змалку, як діди мої старі
Цей переказ стародавній промовляли
дітвора.
І дітвора прислухалась, думала і ним
жила,
Хоч вона й не уявляла, де така земля
була.
Правда, їй хотілось знати, що ж то був
за край такий,
Де всьому закон — багатий і його
важенний кий.
І вона дідів питала, де ж то та земля
лежить,
Що по ній ще ходять люди і по-людськи
хочуть жить.
Та діди часом лукаво оминали ці місця,
І з напруження в дітвори бушували знов
серця.
Чув і я не раз цю казку, і не раз
я бушував,
Уривав її, сварився й проти неї
повставав:

Я не вірив, щоб на світі десь була така
земля,
Де б одній лише людині всі належали
поля,
І щоб ця ж таки людина верховодила
людьми,
Грабувала їх, карала й завдавала до
тюрми.
Та діди мої похмуро завжди правили
своє.
І я знав, що десь на світі, а така країна є.
І мені тоді ставало боляче, що я такий
Недолугий і маленький, і такий важенний
кий,
І що ця страшна країна за морями десь
лежить,
І що в ній таким же людям, як і ми,
а важко жить.
Та коли я сп'явсь на ноги і з життям
стикнувся сам,
Я побачив, що не краще всім тоді
жилося нам.
І тепер, коли я чую казку цю про дні
важкі,
Я здригаюся од гніву і стискаю кулаки.
А коли часом, буває, десь довідаюсь
про тих,
Що мою країну хочуть за калитку
золотих
Повернути у неволю під страшний,
яремний кий,
Я тоді беру гвинтівку і готуюся на бій.

ВІТЕР

Лопоче листя,
Шелестить.
Сміється соняшник.
Отава леліє у яру.
Корява осочина, як віз, рипить
і нагинається.
Дзижчить десь вітром вибита бджола
ображено,
Що не взяла
Ні краплі меду.
З берестка знялася вивільга периста
І полетіла до ставка.
І тільки на ставку перлисто —
У баранцях —
Дрібним намистом
Червоне сонце...
Розповзлось,
Хитнулося і...
поповзло...

1939

Через Бештау

кинувся б

додому,

Щоб не відчула і земля ходи

Там, де не раз

щодня

я сам ходив,—

Розпорошить би тільки невідоме.

1939

З СЕЛА

Привіт вам теплий і палкий,
Хоч і весна іще далеко,
І на зорі не чуть лелеки,
І тіло ще не знає спеки,
Й не озиваються круки
В степах далеких і гулких,

Хоч і не чути пісні ще,
І в поле ще не вийшли наші,
І на стерні нема ще паші,
І орачам не варять каші,
І не запахло ще дощем
Над нашорошеним кущем,

Та все ж ось-ось уже весна,
І льодостав на річці рушить,
І вітерець стежки просушить,
І кожну грудочку підпушить,
І вже проб'ється не одна
Стеблина з нашого зерна.

1940

МИ ЧАСТО ЗГАДУЄМ СТАРЕ

Годи бурхливі,
зlidні,
скруть,
Етапи,
зміни,
перемоги,
І в нерозривну збіглись путь
Усі стежки і всі дороги.
І не розіллє нас вода,—
В бою зустрілися з тобою,—
Хоч за водою
і года,
І наше давнє
за водою.
Ми часто згадуєм старе:
Ти —
Вінницю.
Я —
дальній Купель,
І нас за серце знов бере,
І знову нас минуле рупить.
І хочеться,
мабуть,
тобі,

Налилась...
І вже напевно малюки
Не знатимуть того, що знали
Діди їх рідні і батьки,
Коли з панами воювали.

1940

ДВА

(Уривок)

Їх два було...

Такі маленькі

І непомітні...

Малюки.

Дзвеніли на полотнах рейки,

І дзвоном падали гудки.

Проходили,

летіли,

мчали,

Спинялися і знов ішли.

Міста обабіч виростали,

І села кожну мить росли.

І бігли станції,

розминки,

Дороги,

тропи,

путівці.

Літа зникали на зупинках

І дні в весіннім туманці.

І їх ніхто не знав ніколи,

Хоч знали і вони життя:

Часом цікавило їх поле

І вабив чорний паротяг.

Тоді вони на мить спиняли
Очей своїх бентежний зір,
І пильно-пильно щось шукали
І нишпорили в пилюзі.

Їх вабили колеса чорні
І чорні спиці в кружині,
Що десь котили ранком сонним
Такі привітні,
теплі
дні.

Подобались вагони дуже
І сходи ковано-висні,
Що пробігали взимку вужем
І мчали вужем навесні.

І марився їм теплий вирій,
Річки,
озера,
пустирі...
Хотілось дуже в пасажири,
А ні —
хоч би в кондуктори.

Та їх ніхто не брав ніколи,—
Не помічали в метушні...
Хмарів димок на видноколі
І потяги удалині...
І так не раз вони спинялись
І мовчки мріяли...
Малі!
Аж поки в поле не рушали

Чи
не лишались у селі.
Дорогою ж невтомно грались,
Шипіли,
пахкали,
гули.

Кричали,
хекали, і мчали,
І знов ставали, й знов ішли.

І так помалу виростали,
Хоч і малятами були,
Аж поки наймитами стали
У куркуля за постולי.

І знову бігали у поле,
Та вже не так, як то колись,—
А по стерні,
голодні й голі,
За скотом хмарою неслись.

Бо, де ж,
упреться в панську ниву,
І вже тоді, мабуть, держись:
Посинієш, як чорна слива,
Хоч ти божись, хоч не божись...

А потяги летіли,
мчали,
Дзвеніли,
дзвякали,
гули,

І бовваніли знов квартали,

І села знов і знов росли.
І тільки станції зникали
Та дні потоками текли
І вже назад не повертали,
А одпливали і пливли...

1940

ДРУЖИНА ПІЛОТА

Ми з тобою часто пустували,
Бавились і гралися з тобою,
І тебе моєю молодістю
Всі сусіди наші величали.

І росли ми,
Разом виростали,
Батько твій захоплювався нами,
І коли стрічались з родичами,
Нас подружжям завжди називали.

Ріс і він на сході,
За горами,
Та про це напевно ми не знали
І до себе гостя не чекали
Літніми ясними вечорами.

Потім якось трапилися зміни,
Хоч цього й на думці ми не мали.
Я — поїхав, а його прислали...
Але він тебе вже не покинув...

А тепер я знов сиджу з тобою, —
Він сьогодні десь летить над краєм;

І хоч я тебе давно кохаю,
Тільки стала ти вже не такою.

Ти говориш з пристрасстю про нього,
І словам твоїм немає впину,—
В кожнім русі бачу я дружину
Й вороття не бачу до старого.

1940

Осінній,
синій,
теплий...
За тебе тільки
за одну
Радію вічно, земле!
1940

НАРОДЕ МІЙ!

Часи твоє ім'я в історію
запишуть,
І слід лишиться твій назавжди
у віках
Про те, як ти колись через
північну тишу
В Америку пройшов з Москви
на літаках.
Тебе не раз згада усяк на світі
сущий,
Окресливши твій шлях на
карті олівцем,—
І будеш ти для всіх героєм
невмирущим
І сонячних віків нечуваним
борцем.

1941

Л. М. ТОЛСТОМУ

...Буду рад такому концу. Все
же лучше, чем хрипеть и му-
читься.

Л. Н. Толстой

Вас кликало нове,
та ви його
боялись,—
Старе стояло вам
щодня
на перешкодї,—
І, коли вас
на смерть
замучені
питали,
Чи буде край страшним,
нечуваним поталам,
Мовчали ви й тоді,
улюбленцю народів.
Вам боязко було,
і вам хотїлось
дуже,
Щоб стались хоч на мить
в державі
справжні зміни,
Щоб хоч на час
народ
державний устрій
зрушив,

Порушив домою
і все життя
порушив,
І вибив з колії
усі старі
коліна.
Набридли,—
вірю вам,—
і Ясна,
і черкеси,
І моторошно вам
од пострілів
ставало,
Що з остраху вночі
лунали десь
на кресах,
І линули в пітьмі
на скуті льодом
плеса,
І під вікно до вас
луною
повертались.
Ви ждали кожну мить
якогось Гончарова,
І вірили,
мабуть,
нежданій
таємниці,
Як вірили не раз
урусовським розмовам
Про напади страшні
селян зайдиголових,
Що правили часом
за справжні небиліці.

Вам марилось,
що він —
остання
ваша пристань.
І тільки він спасе
від совісті й дружини,
Яка сприймала
ваш
ідейний шлях тернистий,
Як Варсонофій-піп
чи хамовницький пристав,
І ставилась
до вас
завжди,
як до дитини.
Та це вас
не спасло.
Вам довелось з Поляни
Тікати крадькома
назавжди
від старого,
Щоб більш не бачити,
як у маєтку пана
Конають з голоду
замучені селяни,
Чекаючи щодня
од вас
життя
нового.
І ви пішли собі, лишивши все дружині,
Та світ старий і тут
слідом
за вами
рушив,

І коли ви
вночі
спинились
на хвилину
В маленькому селі Астапово спочинуть,
Він і сюди
прийшов
по вашу,
графе,
душу!

1941

ПРОЙДУТЬ РОКИ

Пройдуть роки — на дорозі дні,
І згадки — як порох на дорозі.
Той, хто раз згасив свої вогні,
Запалити знову їх не в змозі.

Буде жалко золотавих днів,
Юнь — як привид, як туман над морем,
Й тільки часом — блиск удалині
І минувшина — за сині гори.

І ніщо не допоможе, ні,
Навіть руки, стиснуті у тузі:
Не вернути золотавих днів,
Коли осінь зажовтіє в лузі.

1941

Я ЧАСТО ДУМАЮ

Я часто думаю:

коли листопад
прийде

І переступить

осінь
мій поріг,

Стрічать мене й тоді

моя дружина
вийде

До наших

од часу
зруйнованих воріт.

А я,

як і тепер,
наблизившись до неї,

Потисну руку їй

і тепло посміхнусь:

Як добре, що в роки,

заповнені борнею,

З тобою,

друже мій,
я все ж не розминувсь!

1941

141

ВЕСНЯНА ЮГА

Глянула спокійно й ніжно посміхнулась,
Це не випадково...

Сонце і весна.

В пелюстках рожевих місто потонуло,
І в листках зелених тоне далина.

І зірвалось слово тихе і привітне.

Слово, як пелюстка,—

ніжне і легке.

Потягло в повітрі теплим-теплим квітнем,
І забилося серце з радості туге.

І зомліли пальці в молодій долоні:

Дужий,

дужий потиск...

— Мила,

дорога!..

Перебігли цвітом вихори холодні,

І слідом за ними пелюсток юга...

1941

МІНІАТЮРИ

●
Ще тіло все в якомусь напівсні,
Та розум мій уже давно працює,
Його хвилюють звуки голосні,
Весіннє сонце, радість і пісні.

Він кожну мить проказує мені:
Життя дається тільки раз людині.
Пізнай же ти всі радощі земні,
Тепло весіннє і прозорі дні.

Прокинувся. Не сплю давно,
Та й чи заснеш в таку хвилину,
Коли хлюпнула у вікно
Ранкова пісня журавлина.

Коли проміння весняне
Лягло сплетінням на підлогу
І тягне в подорож мене,
Як журавлів весна в дорогу.

Прокинувся. Не сплю давно...

Димчастий простір перецвівся в синій,
Над болотами тумани лягли.
В степах сьогодні вереском пташиним
Весну стрічають зграї соколині,
Ключі качок і хижаків-вірли.

І тільки ген на небосхилі плинуть
Хмарки, як сльози, як разки перлин.
В промінні тоне далина цілинна,
Ліси берези, бересту, ялини
І сині гори, що в пасмо сплелись.

Докором серця не вражай,
Не закидай мені мовчання,—
Не згасла іскра ще остання
Чуття юнацького украй.

Я ще й тепер тебе одну
З-поміж знайомих пам'ятаю
Й часами в натовпі шукаю,
Як зірку іноді ясну.

Як амулет, твого листа
Ношу щодня в своїй кишені,
І все це, певно, неспроста.
Як неспроста й слова натхненні.

Ти любиш... Бачу! Ти гориш...
У кожному слові — порух ласки,
У кожній комі — серця крик,
Як заперечення поразки.

Та все це марно. Я... люблю,
І всі ці сумніви — даремні,
Навіщо ж завдавать жалю
Й листи писать отруйно-ревні.

Кохай мене, люби, як я,—
Кохати ж нам не пізно...
Еж крутиться стара земля
Довкола сонця вічно...
Літа старі!.. Життя сплило!..
Дурниці!.. Сміх!.. Глупота!..
І де це так, коли було,
Щоб серце стало гнотом!!
Палай, як я, теплом землі,
До чорта старість, роки!
Ми, як дітвора, ще малі,—
Для нас життя потоки.
Стрічай сонця чужих очей:
В очах — тепло і ласка.
Не прийде ж молодість ачей,
Коли з обличчя краска!..

Вчувається мені твій голос молодий,—
Він ніби з далини пливе у сутінь тьмяну
І кружить, як туман над озером води,
Коли із-за гори ласкаве сонце встане,
І бачу я тебе такою, як колись,—
Хоч нібито й чуття моє давно вже згасло.
І спогади своє навіки оджили.
І ти немов зоря у темряві погасла.

Проникливим поглядом
в кожную річ
Намагаюсь я завжди
заглянути сам.
І спливають думки,
як бистра річка
В узбережжях зелених
річного оксамиту.
І я бачу майбутнє
у кожній деталі,—
Надзвичайно складне
і просте
надміру:
Прозирає воно,
мов обрій дальній
Невиразними блезнами
в тиші вечірній.

Люблю, коли лежить на тропях жовтий
лист,
І вітер шарудить оголеним гіллям,
І теплі дні пройшли, мов коні табуном,
І гуси на зорі у вирій пронесли,
І хліб уже давно зібрали на полях,
І копи на току, і в шпихлірах зерно.

Люблю, коли блакить хмарок затягне
дим,
І зляже на ліси важкого неба край,
І ворон кряче десь зловіщо угорі,
І спраглі простори сп'яніли од води,
І в полі не шумить примочений курай,
І не озветься вже напевно більше грім.
Люблю, коли лежить на тропях жовтий
лист...

Червонощока осінь на столі,—
Пикате яблуко і груша стигла —
Як певний знак плодючої землі
І рук людських незаперечна сила.

І вже не зайде голод до села:
Незвичні спогади і сльози теплі.
У кожну хату радість принесла
Ти їм за працю, плододайна земле!

Ти непомітно так прийшла
І так неждано слід лишила,
Як сивина, що скроні вкрила,
Коли вже юність одцвіла.

І це на мить, лише на мить,
Бо потім зникне й спогад навіть:
Чи ж бути восени заграві,
Коли вже літо одгримить!..

Такі прекрасні теплі дні,
«І осінь така мила»,
І знову хочеться мені,
Щоб ти мене любила.

Та дні пройшли, і знаю я —
До нас підкралась осінь:
З'явилась прожовть у полях
І просідь у волоссі.

Солодко світить місяць білявий
І п'ятаками на камінь сяйво.
Камінь неначе взявся цвіллю
Чи пелюстками вкрився айви.

І непорушна прозора мла,
Висне в повітрі казковий спокій.
Ніч вереснева в місто прийшла,
Тиха така і чорноока.

Над мертвим плесом місяць-перекрій,
Неначе сонях, спитий горобцями,
Ласкаво кида посмішку зорі,
Що миготить привітно за морями.

І тихо всюди. Тільки вдалині
За літаками назирцем прожектор
Та іноді прокотяться грізні
Дві-три гарматні — вивіреном летом.

Я кожний камінець люблю в своїй
країні —
Його мої батьки кривцею полили,
Щоб тільки ми, сини і дочки, не жили
Так, як жили вони на цих просторах
синіх.

Я кожную грудочку її, землі, шаную —
У ній захована сьогодні наша сила,
Що за старих часів лише панам служила,
Які завжди її збавляли тільки всує.
Я кожне деревце з пошаною вітаю —
Воно несе в собі найбагатіший плід,
Щоб радість принести моїй дочці малій
І матері моїй, що онучатко має.
Я кожне озерце з захопленням
стрічаю —
Його глибінь таїть життя в собі живе,
І в кожній крапельці води його, сливе,
Для мене раз у раз коштовні перли
сяють.

1941

ЗМІСТ

- 5 Жива струна поезії. Володимир Дроб'язко

ПОЕЗІЇ

- 11 Між нами був і буде Ленін
12 Ланами йду, їх тисячі
13 Вулиця — річка безводна
14 Тінь тікає
15 Запалимо нові неznані вогні
16 22 січня 1924 року
17 Агар (Уривок)
19 У степу
21 Марення
23 Етюд
24 Гудки
26 Пейзаж
27 Зима
28 Демонстрація
30 Золото на жито
32 Десятиріччя Жовтня
34 Одеса, весна
35 Останнє листя падає з акацій
36 Пороша впала
38 Ранок
39 Електростанція
41 Не скній
43 Ніч як ніч...
45 За сонцем дні

- 47 Як глянеш — без краю
48 Малюнок
49 Одеса
50 Весна
52 Над морем
53 Люблю я слухать музику роботи
55 О шостій
57 Неначе бакаляр...
59 Жовтень
61 Перші роки
63 В ногу з життям
65 Псалом індустрії
67 Місто встає
69 Людина
70 Чуєш, Донбасе
72 З походу
74 Рік 14-й
77 Осінь
78 Пароплав останній
80 Шість годин прорізало повітря
81 Нема її
82 Дід Іван
84 Коліями сонце — коліями води
85 Моє дитинство (Фрагменти)
89 Балада (З циклу «Про комунарів»)
92 І над листком дощик шумить
93 Доба щодня зростає й ширша
94 Цвірінчать горобці — на сонце
96 Приходить радість
97 Сонце
98 Juste milien (золота середина)
99 На дорозі у проталь — весіннє тепло
101 Човен
102 Зникла безнадійність

- 103 Чи знала шевлія
105 І в важкому зерні
я знов пізнаю філософію партії
- 107 Бракує слів
109 Мати не вийде, ні
111 Мій герой
113 По косовиці
115 По знаку
117 За горами, за долами
119 Вітер
120 Година друга
122 З села
123 Ми часто згадуєм старе
127 Два (Уривок)
131 Дружина пілота
133 В кімнату ранок зазирнув
135 Народе мій!
136 Л. М. Толстому
140 Пройдуть роки
141 Я часто думаю
142 Весняна юга
Мініатюри
- 143 Ще тіло все в якомусь напівсні
144 Прокинувся. Не сплю давно
145 Димчастий простір перецвівся в синій
146 Докором серця не вражай
147 Як амулет, твого листа
148 Кохай мене, люби, як я
149 Вчувається мені твій голос молодий
150 На ранок сонце
151 Проникливим поглядом
152 Спливають дні
153 Люблю, коли лежить на тропях
жовтий лист

154 Червонощока осінь на столі
155 Ти непомітно так прийшла
156 Такі прекрасні теплі дні
157 Солодко світить місяць білявий
158 Над мертвим плесом місяць-перекрій
159 Землі мої

СОРОКА Александр Моисеевич. Поэ-
зии. (На украинском языке). Упоряд-
ник В. С. Дроб'язко. Художнє офор-
млення Г. Ф. Яценка. Редактор Д. Г. Да-
видюк. Художній редактор Р. Ф. Лі-
патов. Технічні редактори С. Г. Орло-
ва, Т. І. Мельник. Коректор О. І. Ли-
товко. Здано на виробництво 5.XI
1971 р. Підписано до друку 24.XII
1971 р. БФ 28543. Формат 60×90^{1/32}.
Умовн. друк. арк. 5,125. Обл.-вид. арк.
3,47. Зам. 397. Пап. друк. № 1.
Ціна 52 коп. Тираж 2000. Видавництво
ЦК ЛКСМУ «Молодь». Київ, Пушкін-
ська, 28. Книжкова фабрика «Жов-
тень» Комітету по пресі при Раді
Міністрів УРСР, Київ, вул. Артема, 23а.

37678

O. G. COPPOCK

W 879

A 204464

W

192

W